

В. Г. Загородня, О. А. Моліна, Р. В. Путря, В. Є. Шкода

Знам'янка

ЗНАМ'ЯНКА – місто обласного значення [Кіровоградської області](#), райцентр. Міськраді підпорядк. Знам'янська Друга селищна рада (сmt [Знам'янка Друга](#) та с. Водяне). Знаходиться за 40 км від обл. центру, на вододілі басейнів Інгулу, Інгульця та Тясмина. Площа 14,8 км². Насел. 29 234 особи (2001, складає 92 % до 1989): українців – 87,7 %, росіян – 10,3 %, білорусів – 0,3 %, молдаван – 0,3 %. залізнич. вузол (перехрестя магістралей Київ–Миколаїв, Київ–Дніпропетровськ, Кременчук–Кіровоград). Через місто проходять міжнар. автомобілі. траса Київ–Луганськ–Ізварине, автошляхи Київ–Донецьк, Кишинів–Полтава. Є джерела мінерал. вод, на базі яких діє фізіотерапевт. лікарня. З. виникла 1869 як залізнична станція водночас із відкриттям руху поїздів на лінії Одеса–Харків. Своєю назву станція отримала від сусід. села (нині Знам'янка Друга). У часи татар. набігів на Київщину та Поділля побл. проходив Чорний шлях. У навколиш. лісі (Чорному) кочівники зосереджувалися перед подальшими нападами. 1764–82 означення «чорний» застосовували також до знач. тер. ниніш. Знам'ян. р-ну, яка входила до військ. поселень Чорного гусар. полку. Саме серед Чорного лісу й були побудовані вокзал і контор. споруди. 1873 тут розпочато рух поїздів на новозбудованій ділянці З.–Миколаїв, 1876 – до Фастова. Тривалий час З. була станцією 3-го класу, її депо спочатку налічувало 4 паровози. 1883 тут завершено спорудження нового приміщення депо. Відтоді в ньому було 29 паровозів і працювало 92 особи. У 1890-х рр. вузол щороку відвантажував до порт. міст і у пн. напрямку бл. 600 тис. пудів, 1913 – 5 млн пудів (у тому ж році отримано 2 млн пудів різних товарів) зерна. Одночасно побл. станції на землях, орендованих у поміщиків Осипових, виникло невелике с-ще залізничників Осипове (нині центр З.). 1886 у ньому було 24 приват. будинки, 6 торг. лавок, мешкало 143 особи. На межі 19 і 20 ст. на Пд. від станції (також на землях, взятих в оренду) засн. с-ще Ліницьке (пізніше – Наталівка, Козьми). 1913 в Осиповому та Ліницькому налічувалося бл. 6 тис. осіб. До поч. 20 ст. станція стала важливим торг. пунктом і одним з найбільших ринків робочої сили на Пд. Рос. імперії. У 1910-х рр. відкрито контори 3-х акц. банків, Товариство взаєм. кредиту (першочерг. оборот склав 8 млн крб), знач. розвитку набули деревооброб. та ін. ліс. промисли. Від 1880-х рр. в Осиповому функціонували залізнична лікарня та двокласне залізничне училище. Під час воєн. дій 1918–20 влада неодноразово змінювалася. Стратег. значення З. як транспорт. вузла зумовило особливо жорсткий характер зіткнень ворогуючих сторін. Від 1923 – райцентр Олександрій., від 1925 – Зінов'єв. округи. У цей

період до нього приєднано с. Хвощевате. Від 1930 – смт, від 1938 – місто рай., від 1939 – обл. значення. Від 1932 – у складі Одес., від 1937 – Микол., від 1939 – Кіровогр. обл. 1938 у З. мешкало 14,6 тис. осіб. Жит. зазнали сталін. репресій. Від 5 серпня 1941 до 9 грудня 1943 – під нім.-фашист. окупацією. Знам'янщина – один із центрів партизан. руху у Кіровогр. обл. Нині 60 % жит. З. працюють на 16-ти підприємствах залізнич. транспорту, зокрема локомотив. та вагон. депо, ст. Знам'янка, колійно-машин. станції № 63. У місті також діють ВАТ «Пуансон», ТОВи – «Агропродукт», «Геоїд», «ЛКС-Індастрі», «АСТІ-Знам'ян. елеватор», «Екобіофарм», приватне підприємство «Орбіта», колективне підприємство «Знам'ян. міська друкарня». У З. – 5 заг.-осв. шкіл, заг.-осв. школа-ліцей, міжшкіл. навч.-вироб. комбінат, школа-інтернат для дітей з наслідками поліомієліту та церебрал. паралічу, 7 дитсадків, ПТУ, тех. ліцей; центр. рай. лікарня, залізнична лікарня; 5 б-к, [Знам'янський міський краєзнавчий музей](#), музей історії локомотив. депо, Палац культури, муз. школа; ДЮСШ; відділ. 6-ти банків. Реліг. громади: 3 – УПЦ МП, 2 – УПЦ КП, 1 – УАПЦ, 3 – євангел. християн-баптистів, 3 – християн віри євангельської, 1 – свідків Єгови, 1 – адвентистів сьомого дня. Виходить міська г. [«Знам'янські вісті»](#) (гол. ред. – поет [А. Загравенко](#)), працює міська телерадіокомпанія. У міському парку відпочинку зростають 300–400-літні дуби (пам'ятки природи місц. значення). Побл. міста розкопано скіф. курган, у якому знайдено золоті прикраси. Встановлено погруддя Т. Шевченка, обеліск воїнам-знам'янчанам, які загинули під час 2-ї світової війни, пам'ятні знаки ліквідаторам аварії на ЧАЕС, «Паровоз ЕУ 683-21» (який прибув уперше в післявоєнні роки 22 грудня 1943), «Танк Т-34», воїнам-афганцям, жертвам голодомору і політ. репресій. Серед видат. уродженців – вчені фахівець у галузі металургії [А. Точинський](#), гірничий інженер І. Іванов, фахівці у галузі механіки [В. Аністратенко](#), [А. Моргаєвський](#), історик [І. Коломійченко](#), лікар-педіатр [Р. Дякова](#); письменник [В. Товстоніс](#); живописець [Б. Єгоров](#), художник театру, засл. художник УРСР [Л. Писаренко](#); актори нар. арт. УРСР [Н. Білецька-Бугайова](#), засл. арт. України [В. Макаренко](#); Герої Рад. Союзу [О. Осадчий](#) і [П. Філоненко](#). У З. працював лікарем [А. В. Лисенко](#), брат композитора [М. В. Лисенка](#). За твор. допомогу М. Старицького (написав тут драму з нар. побуту «Без світу») він 1898 організував з робітників станції і депо аматор. муз.-драм. гурток. У місті минули дит. роки співака, нар. арт. РФ [Є. Кибкала](#), актриси, засл. арт. УРСР [Л. Литовки](#), композитора, засл. діяча мистецтв України [В. Зубицького](#). Тут бував польс. письменник [Я. Івашкевич](#).

Фотоілюстрації

Бібліографічний опис:

Знам'янка / В. Г. Загородня, О. А. Моліна, Р. В. Путря, В. Є. Шкода // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2010. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-16391>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).